

LANGS OSLOS ELVER OG BEKKER:

Mærradalsbekken, Hoffselven og Frognerelven

ST. HALLVARDS LESERE INVITERES TIL NY TUR MED OSLO ELVEFORUM I ARTIKKELSERIEN OM OSLOS ELVER OG BEKKER. ARTIKKELSERIEN STARTET MED LYSAKERELVEN I ST. HALLVARD NR. 2/2009.

AV IDA FOSSUM TØNNESEN

Ida Fossum Tønnesen f. 1942, er landskapsarkitekt, har drevet eget kontor, vært medlem av bystyret, Oslo Byes Vels styre og Park- og idretts-sjef i Oslo kommune. Har vært seniorrådgiver i Byrådsavdeling for miljø og samferdsel for «Grorudalsprosjektet». Er pensjonist og leder av Oslo Elveforum. Nestleder i Oslo Byes Vels styre fra 2010.

Bildene i artikkelen er tatt av forfatteren hvis annet ikke er opplyst.

I denne artikkelen vil vi presentere tre elver som ikke har hatt industriell betydning, men som likevel har satt og fortsatt setter sitt preg på nærmiljøene i bydelene Vestre og Nordre Aker. Det dreier seg om *Mærradalsbekken*, *Hoffselven* med sidebekkene *Makrellbekken*, *Styggedalsbekken* og *Skådalsbekken*, *Frognerelven* med hovedløp i *Sognsvannsbekken* og sidebekkene *Risbekken* og *Gaustadbekken*. Alle har de en spennende historie å by på. Alle har en rik flora og fauna langs sitt løp, og på tross av utbygging av veier, boliger og andre anlegg, er det fortsatt fine naturopplevelser for den som vil vandre langs disse små elvene og bekkene i nærmiljøene våre. Vi begynner i vest med elven som renner gjennom og langs åker og jordbruksland knyttet til gårdene Voksen, Huseby, seterområdet under Hoff gård, Hovseter og Ullern – nemlig *Mærradalsbekken*. Den har sin start i Voksenåsen og renner ut i Bestumkilen. Det som er det spesielle ved denne bekken, er dens rike flora og fauna.

Mærradalsbekken

Mærradalsbekken dannes av mindre bekker fra lia ovenfor Voksen gård. Fra oversiden av Bogstad camping renner bekken gjennom et fint edelløvkogsområde. Nye småbekker føyer seg rett som det er til elven. Bekken renner åpen langs turvei A4 forbi Voksen kirke og ned

til stikrysset ved Røahagan. Her er elven lagt i rør. *Jarbakkbekken* er en av de småbekkene som renner ut i *Mærradalsbekken*. Denne bekken ser vi bare som et rør ut i hovedløpet. Ønskeligheten av å åpne den er til stede.

Under utbyggingen av Hovseterområdet i 1970-årene ble 900 meter av bekken lagt i rør. En del av massene fra utbyggingen ble lagt her, og det ble opparbeidet et flott, meget benyttet friområde.

På sydsiden av Sørkedalsveien er bekken igjen sluppet ut i det fri og renner i sitt naturlige leie langs Husebyskogen helt ned til Ullernchaussen ved Radiumhospitalet. Deretter renner den åpen ned til sjøen i Bestumkilen, bortsett fra lukkede områder på begge sider av Ring 3 og det siste stykket mot Drammensveien.

GEOLOGI, BOTANIKK OG BIOLOGI

Fra oversiden av Bogstad camping renner bekken gjennom et fint edelløvkogsområde. Nye småbekker føyer seg rett som det er til elven og danner et godt utgangspunkt for en rik flora og et rikt fugleliv. Skogen langs elven ved Voksen-jordene er registrert som meget verneverdige. Selv om gråor og hegg dominerer, finner vi også bjørk, osp,

Voksen gård, Sørkedalsveien 303. Våningshuset er fredet. Gården nevnes i middelalderen som klostergods under Hovedøya. Ifølge Oslo byleksikon er navnet sammensatt av «våg», sannsynligvis en eldre betegnelse på Bogstadvannet, og «vin», naturlig eng.

Mærradalsbekken. Opphavet til navnet er usikkert. På neste side redegjøres for alternative forklaringer.

rogn og selje. Av annen vegetasjon som finnes her, kan nevnes skogbunnen som er rik på blomsterplanter.

Nedenfor Sørkedalsveien og Røabanen smalner bekkedalen inn til en dyp v-dal med bekken i bunnen.

I den delen av dalen har man klart å ta vare på urskogen med sjeldne planter som blærestarr, falkebregne, grønnbunke, smaltimotei og vårveronika. Et særegent trekk i den fuktige dalbunnen og skrentene er at arter, som vi ellers bare finner på fjellet i langt fuktigere, høyereliggende og kjøligere områder, trives her. Høyere opp i skrentene finner vi arter som vil ha det tørrere og varmere. Blant annet er det fine forekomster av liljekonvall.

Berggrunnen er i hovedsak kambrosilurske sedimentbergarter. De næringsrike og lett oppløselige bergartene er grunnen til at floraen er så rik her. Mærradalen er kjent for stort biologisk og ikke minst botanisk mangfold, senest bekreftet ved det høye antall rød liste arter, det vil si arter som er truet av utrydding.

Går man inn på Voksen kirkegård og første sidevei til høyre, finner man en bergknatt med et skilt som beskriver de geologiske forekomstene i bekkedalen.

BEKKENS NAVN

Navnet er gitt forskjellige forklaringer.

1. Bøndene på Ullern- og Huseby-gårdene har brukt dalsøkket som havn for hester.
2. Dalsøkket er brukt som gravplass for hestekadavre.
3. Navnet er en vulgarisering av middelalderbetegnelsen «Mariæ dalr», Marias dal, fra den tid munkene ved Mariaklosteret på Hovedøya benyttet dalen bl.a. til å plukke sjeldne urter. Floraen i dalen både var og er rik.

HISTORIEN

Langs bekkene våre var det naturlig at bosetting ble etablert for å sikre vannforsyning til mennesker og dyr. Denne bekken er intet unntak.

Fra Røahagan går vi inn i fortidens seterområde for «Sætra», senere husmannsplass under Hoff gård. «Sætra» har gitt sitt navn til Hovseter, som ble bygget ut i 1970 årene. Her lå mange små husmannsplasser, som i dag stort sett er revet, men minnene opprettholdes ved at barnehagene og veiene i området har beholdt de gamle navnene.

Seterdriften i Aker ble nedlagt rundt 1750, og småbrukene gikk over til å være husmannsplasser. Rundt 1770 hadde Hoff gård seks husmannsplasser. Det var Hovseter (Sætra), Meklenborg, Hamborg, Teigen, Braaten og Lusebraaten. Andre husmannsplasser langs elven tilhørte Voksen gård, nemlig nordre og Søndre Jarbakken og Grindbakken. Her langs elven lå også husmannsplassen Mærradalen.

TILGJENGELIGHET/TURSTI

Det er en god tursti langs bekken mellom Bogstad camping og Ring 3 langs turvei A4. Mellom Ring 3 og St. Edmunds vei renner bekken i et trangt gjel. Det er godt innsyn fra veien Bekkefaret, men breddene er ikke tilgjengelige for allmennheten p.g.a. private eiendommer. Mellom St. Edmunds vei og Maritim er bekken kun tilgjengelig gjennom private hager. Her kan en ta seg fram på St. Edmunds vei, Adventveien, Sigurd Iversens vei, Bestumveien ned mot Drammenveien.

PLANLEGGING/UTFORDRINGER

Mærradalsbekken er som nevnt lukket på strekningen gjennom Hovseterdalen. Bekken ligger langs turvei A4 som går nordover til Bogstad camping og sørover til Husebyskogen med videre forbindelse til Frognerparken. Mulighetene for gjenåpning av den lukkede delen fra Voksen kirkegård til Sørkedalsveien anses som stor. Bekken har god helårs vannføring, og den ligger i et regulert friområde med opparbeidet turvei. En gjenåpning vil bidra til at det etableres et helhetlig blågrønt belte på hele strekningen.

Daværende Røa bydel og Røa vel engasjerte i år 2002 et team landskapsarkitekter som utarbeidet rapporten Hovseterdalen – «Skisse for natur- og miljøpark». Planen er fortsatt aktuell. Teamet som utarbeidet rapporten er Multiconsult, avd. 13.3 Landskapsarkitekter og NO. ARCH AS.

Grønnstrukturplan for Oslo hvor dette er et viktig tema, har vært ute til høring, og bydel Vestre Aker har i sin uttalelse uttalt følgende: BU er glad for at *Mærradalsbekken* prioriteres som åpningsprosjekt.

Hoffselven med sidebekkene Makrellbekken, Styggedalsbekken og Skådalsbekken

Makrellbekken er med på å danne et større vassdrag som nederst heter *Hoffselven*, men som lenger opp heter *Makrellbekken*, *Styggedalsbekken*, *Skådalsbekken*. De to sistnevnte møtes i Holmendammen, og *Makrellbekken* kommer innpå Hoffselven nedenfor Dronningfossen ved Hoff gård, og så renner de sammen ut som *Hoffselven* i Bestumkilen.

Alle tre bekkene har sine kilder i Marka i områdene ovenfor Holmenkollen og Voksenkollen.

Makrellbekken

Grensene for Akergårdene var ofte bekkedragene. Navnet *Makrellbekken*, markskillebekken, er et minne om dette. Det er således lite makrell i denne bekken. Den dannet langs sitt løp grensen mellom gårder som Holmen, Smestad, Huseby og Hoff. Østgrensen for Holmen mot Grimelund gård gikk i bekkesiget langs Dalsveien.

Fra sitt utløp fra Besserudtjernet går bekken under kryssende veier og gjennom villastrøk, der beboere dels fryder seg over små stryk og rislende vann i hagene, dels gjemmes løpet i rør og under hageavfall.

I Holmenområdet renner bekken åpen gjennom edelløvskog forbi Holmen og *Makrellbekken* stasjoner, forbi Njårdhallen og ned mot Hoff. Der går den i åpent løp ned til undergangen ved Ullernchaussen. Elven renner videre nedover og svinger innom den staselige Hoff gård med navn og historie fra førkristen tid. Litt ovenfor gården, nedenfor Dronningfossen, møter den Hoffselven.

HISTORIEN LANGS BEKKEN

Makrellbekken har, med tilskudd av «by vann», vært en flytende arena

for kultur og spas i Besserudtjernet. Her har seriøse orkestre på flåte og dristige svev i «Ta sjansen» underholdt oss.

Den tid er forbi. Tjernet er flyttet lenger opp i det nye Holmenkollanlegget, og det opprinnelige løpet er ledet ned i bunnen av den nye Midtstubakken hvor det skal etableres et nytt, stort tjern med utgangspunkt i *Styggedalsbekken*.

Langs denne elven finner vi også husmannsplasser. Husmannsplassen *Lybekk* var husmannsplass under Vestre Holmen gård. Den ble oppført i 1771 og ble revet i begynnelsen av 1970-årene. Den lå ved Lybekkveien 7, etter at vi har krysset *Makrellbekken*. På jordene nedenfor drev Fredrik Johanson blomstergartneri.

Dette ble revet i begynnelsen av 70 årene og erstattet av villabebyggelse.

Litt lenger opp, i Holmenkollveien 64, lå plassen Ly. Også denne hørte til Vestre Holmen gård. Den ble oppført i 1778, og bolighuset til denne plassen er bygget inn i en moderne villa. Låven ble revet på 1960 tallet.

Nede ved Njårdhallen lå det to husmannsplasser, nemlig Gjeterbråten og Allergodt. Begge var husmannsplasser under Nordre Huseby gård. Bygningene til Gjeterbråten ligger rett sør for Njårdhallen. Litt

Hoff gård, Hoffsveien 21. Navnet kommer av norrønt «hof», hedensk tempel eller offerplass. Tidlig på våren er plenen full av blomstrende scillaer.

lenger ned, etter at vi har passert under Kolsåsbanen, lå Allergodt, også den vest for elven. Omtrent der den lille plassen lå, er det en liten bro over elven. Når vi kommer ned bakkene og under Ullernchaussen, kommer vi til Hoff gård.

Makrellbekken og Hoffselven møtes.

Her lå det nok et gudehov for Huseby gård og folk fra flere gamle «vin»-gårder som Ullern, Voksen, Holmen og Skøyen. «Vin» betyr gressgang eller slette. De eldste gårdene i Norge er «vin»-gårder. Med andre ord, de gårder som bærer «vin»-navn, har eksistert som gårder så lenge det har vært gårder og fastboende folk i Norge. Ikke noe annet sted i Norge finner vi så mange «vin»-gårder som innerst i Oslofjorden. I Oslo har vi over 30 av dem, og flere av disse ligger i bydelene Nordre og Vestre Aker.

TURVEI

En vandring langs *Makrellbekken* skjer fra Holmen stasjon på en oppgått sti ned til *Makrellbekken* stasjon. Her krysser man Sørkedalsveien og går ned under Kolsåsbanen. Turen derfra og ned til Hoff gård er en veldig hyggelig tur gjennom frodige edelløvkogs områder og langs en fin liten elv i fosser og

stryk før elven møter Hoffselven nedenfor Dronningfossen. Ta dere en tur inn i dette frodige skogsområde og nyt kontrasten fra de travle omgivelsene.

PLANLEGGING – UTFORDRINGER

Makrellbekkens vannløp går en uviss og spennende tid i møte, når Holmenkollens nye nasjonalanlegg bygges ut. Besserudtjernet forsvinner og blir erstattet med et nyanlagt tjern lenger opp i anlegget. Dette for å sikre vann for snøproduksjon.

Løypenett i større bredde tar skog og krysser små sigebekker. Dette reduserer vannmengden i bekken. Det samme gjør utvidet trasé for selve løypa. Vannet fra det gamle tjernet i bunnen av Holmenkollbakken er ledet ned til et nyanlagt tjern i Midtstubakken gjennom en 600 meter lang tunnel. Det er lovet en viss minstevannføring i bekken, slik at dette fortsatt vil være en hyggelig bekk.

Lenger ned har vi andre utfordringer. Der ligger en glemt, liten elv som heter *Hoffseterbekken*. Den ligger lukket i et «ikke opparbeidet» grønt drag mellom Landingsveien i nord og Stasjonsveien i sør. På

sørsiden av Stasjonsveien åpner bekken seg og renner lenger sør sammen med *Makrellbekken*. Grøntdraget slik vi kjenner det i dag, ligger i en slak dal bestående av blandingsskog, eng og oppgatte turstier.

Hoffseterbekken anses ifølge Grønnstrukturplanen å ha stort gjenåpningspotensial på grunn av sin beliggenhet i et eksisterende grønt drag. Så kanskje venter det et nytt liv for *Hoffseterbekken* når man nå opphever regulering av «Ny Sørkedals vei». Samtidig vil man da sørge for at det sikres en sammenhengende trasé for turveien fra Stasjonsveien til Voksen Skole.

Styggedalsbekken – Skådalsbekken

Som del av Hoffselvens øvre del finner vi *Skådalsbekken* og *Styggedalsbekken*. De renner fra Vettakollen og Voksenåsen og møtes litt ovenfor Holmendammen for så å fortsette som *Holmenbekken* ned til Smestad, der elven skifter navn til *Hoffselven*. Hoffselven munner ut i Bestumkilen mellom de historiske byløkkene Sjølyst og Karenslyst etter å ha passert et lukket område under vei og jernbane ved Skøyen.

HISTORIEN

Fra Midtstuen stasjon følger vi bekken ned til Ankerveien. Ved veien her står en bauta som i 1888 ble reist av ungdom fra Christiania over Thomas Heftye, som hadde betydd mye for utviklingen av friluftslivet både her i byen og gjennom sitt lederskap i Den norske turistforening.

Ankerveien er jo en historie i seg selv. Den ble bygget av Generalveiintendant Peder Anker på Bogstad. Den gikk fra Bærums verk til Hammeren i Maridalen. Den var en viktig transportåre for råjern mellom Bærums verk, smelteovnen på Fossum og stangjernshammeren i Maridalen. Litt lenger ned i Ankerveien møter vi *Skådalsbekken* ved Svendstuen skole. Her lå tidligere Svendstuen husmannsplass, og her bygget Thomas Heftye Frognerseteren bruk antagelig i 1867. Han eide som kjent 7000 dekar skog i Frognerseterskogen.

Hoffselven har mange vakre dammer. De er demmet opp for bruk til isskjæring. De hørte til de store gårdene i området, nemlig Holmen-

Bautaen ved Ankerveien, til minne om Thomas Heftye, er reist 1888 av ungdom i Christiania.

Vestre Holmen gård, Holmenkollveien 34. Oslo byleksikon opplyser at gården ble delt i Østre og Vestre Holmen siste gang i 1820. Gårdsnavnet er sammensatt av norrønt «holmi», opphøyd plass på land, og «vin», naturlig eng. Jordveien på Vestre Holmen er for lengst utparsellert, men bygningene på gårdstunet er bevart.

dammen til Vestre Holmen gård, Hoffsdammen til Hoff gård og Smestaddammene til Smestad gård.

Smestaddammene ble anlagt i 1886 for den nedre og den øvre i 1899.

Holmendammen ble anlagt av Hilmar Holmen og bygget i 1907. Dammen ble anlagt mest fordi han ville ha is til kjøling av matvarer sommerstid på gården sin, men også fordi den gjorde seg godt i landskapet. Det ble skåret og solgt is her frem til 1923. Isskjæring var en hard jobb. Isen ble først saget i lange remser på 1 meters bredde og siden i firkanter på 1 x 1 meter. Isen ble lagret i sagflis og holdt seg hele sommeren. Først og fremst ble isen brukt til å kjøle melk og annen mat på gårdene. De solgte isen bl.a. gjennom Christiania Kuld og Vedbodlag, som kjørte rundt og leverte is til husholdningene. Kjølenskapene den gang var store trekasser. Isen varte i 1 uke, så det ble opprettet kontrakter for islevering hele sommeren. Matvarene ble stablet rundt isblokkene.

Vassdragets fosser har nok vært i bruk til sager og kverner på 1800-tallet, men ikke til tyngre industri. Fabrikken nede på Skøyen ble drevet med elektrisitet. Nå er området byutviklet til kontorbygg og boliger.

TURVEIER

Fra Ankerveien ved Midtstuen stasjon renner både *Skådalsbekken* og *Styggedalsbekken* gjennom villastrøk og er ikke så lett tilgjengelige. Går man ned til Dagaliveien, kan man se noen fine fosser i *Styggedalsbekken*. Tilgjengeligheten til den øverste er gjennom et hus bygget på en gammel dam. Den andre ser man på motsatt side av Dagaliveien. Bekkene møtes rett før vi kommer ned til Stasjonsveien. Nedenfor Bjørneveien går begge bekkene i et åpent parklandskap før de sammen renner ut i Holmendammen. Man må følge Holmenkollveien ned til Smestaddammen før man igjen får kontakt med elven. Ved Hoffsveien 57 kan man komme inn i et fint elvelandskap mot nedre Smestaddam. Dette området er et flott skogsområde med den fine Dronningfossen oppkalt etter Oscar 2's dronning Sofie.

Frognervassdraget

Frognerbekken/Sognsvannsbekken kommer fra Sognsvann via Frognerparken til Frognerkilen. Vassdraget har et nedbørsfelt på 24 kvadratkilometer med Åklungene, Svartkulp, Sognsvann, Blanksjøene og

Fritz Thaulows maleri «Iskjøring» er malt 1884 på Frøensdammen. Maleriet tilhører Lillehammer Kunstmuseum. Foto: Jørn Hagen/Artphoto.

Båntjern som større vannkilder. *Sognsvannsbekken* og *Frognerelven* er hovedløpet i det 7 km lange vassdraget fra Sognsvann til Frognerkilen. To viktige sidebekker er *Risbekken* og *Gaustadbekken*.

En blåmerket sti følger vestsiden av bekken i variert terreng ned til Rikshospitalet, der *Risbekken* kommer fra sin kilde i Båntjern og renner åpen som «markagreensebekk» mellom villastrøkene og friområdene i Gaustadskogen. Hovedløpet renner for størstedelen åpent gjennom gamle jordbruks- og naturområder, og *Frognerelven* har mye å by på av naturopplevelser langs sitt løp. De «urbane omgivelsene» er for det meste villastrøk og parker med unntak av Rikshospitalet nord for Ring 3 og forskningsbygg sør for denne, samt baneområdet på Majorstuen.

Vannet i *Sognsvannsbekken* og *Risbekken* slår følge i kulvert under Ring 3 og munner ut i et underlig støpt «basseng», som burde gjøres om til en liten dam. Dette er like ved Gaustad stasjon. Via litt krokveier kan man vandre langs en livlig bekk forbi Norges Byggforskningsinstitutt, nybygget til Psykologisk institutt, det noe eldre Vinderen bo- og servicesenter og Psykiatrisk klinikk. Her er det ønsker og planer om en mer sammenhengende tursti på den strekningen.

Litt lenger ned møter vi Vinderenfossen. Her har Friluftsetaten påtatt seg å vurdere bedre sikring og en lettere gangsti langs den flotte fossen. Ved store nedbørmengder deler bekken seg i flere løp gjennom det vakre edelløvsområdet ned mot Frøen. En mye brukt gangsti går fra Anne Maries vei til Slemdalsveien. Her bør kommunen sørge for å bli eier av denne viktige lenken. Den erstatter et gammelt gjengrodd smett, som var skolevei fra Frøen til Vinderen, og som i 2007 ble ført tilbake til grunneierne.

Gaustadbekken møter *Sognsvannsbekken* her. Den har sine kilder i fem-seks småbekker i Sogn- og Nordberg-området. Noen er åpne på korte strekninger, men de fleste er lukket. Fra bomstasjonen i Sørkedalsveien skifter vassdraget navn til *Frognerelva* som er åpen gjennom dammer, stryk og fossefall i Frognerparken. Nederst i parken forsvinner den i en stor kulvert og dukker litt uanselig opp i et utløp i Frognerkilen, en sørgelig skjebne elva deler med flere andre Oslo-elver.

HISTORIEN

Det blå båndet som Sogn/Frognerelven utgjør, går forbi urgårdene Berg og Sogn og «vin»-gårdene (Vindarin) Vinderen, (Blindarin) Blindern og (Frovin) Frøen. Vin betyr slette eller eng. Som vi har beskrevet tidligere, så er de eldste gårdene i Norge «vin»-gårder. Med andre ord, de gårder som bærer «vin»-navn har eksistert som gårder så lenge det har vært gårder og fastboende folk i Norge. Ikke noe

Kristianiasvingen 1 ved Styggedalsbekken ble oppført av Eivind Eckbos Legat som ridehus tidlig på 1930-tallet. Bygningen er senere restaurert og ombygget til selskapslokale av nåværende eier Hotel Norge AS.

annet sted i Norge finner vi så mange «vin»-gårder som innerst i Oslo-fjorden. I Oslo har vi over 30 av dem, og flere av disse ligger i bydelene Nordre og Vestre Aker.

Ankerveien krysser bekken litt sør for Sognsvann, og denne veien har vi vært borti før, der den går fra Hammeren i Maridalen og over til Bærums verk. Den ble bygget av Generalveiintendant Peder Anker på Bogstad i 1792/93.

Haugerud gård lå på moreneryggen syd for Sognsvann. John Brandt kjøpte gården i 1835 og drev teglverk ved bekken. Han hadde også teglverk ved *Risbekken*, Risverket og Bislet teglverk. Han leverte murstein til Gaustad sykehus og Vestre Aker kirke.

Vinderenfossen er et av fossefallene langs Frognervassdraget.

Frogner hovedgård var i mange år eid av Bernt Anker. Oluf Frogner hadde flomsag i Frognerelven, og vi vet at han i 1611–12 skar 30 tylfter tømmer som ga gode inntekter til gården. 1 tylft er 12 enheter. Til gården Frogner hørte en rekke husmannsplasser og boliger for folk som arbeidet på gården, eller var knyttet til virksomheter i Frognerelven. Her var det mange demninger med både møller og sagbruk.

Oslo kommune overtok Frogner hovedgård i 1896.

Under arbeidene på Majorstuen for å bygge forstadsbaner til Holmenkollen, Sognsvann, Røa/Eiksmarka og Kolsås, ble de to vakre Frøensdammene nær Volvat fjernet i 1920-årene.

Ved bygging av Rikshospitalet ble *Sognvannsbekken* på en vellykket

måte flyttet på en kort strekning for ikke å bli rørlagt under bygnin-gene. På en gangbro kan pasienter og vandrere krysse bekken nær endestasjonen for trikken og finne en hundremeterskog med natursti.

TURVEI

Fra Sognsvann kan vi følge Ankerveien/Sognsvannsveien langs jordene. Lenger ned går en blåmerket sti som følger vestsiden av bekken i variert terreng ned til Rikshospitalet, der *Risbekken* kommer fra sin kilde i Båntjern. Hovedløpet renner for størstedelen åpent gjennom gamle jordbruks- og naturområder, og *Frognervassdraget* har derfor mer å by på av naturopplevelser enn de fleste av byens mange elver og bekker. Skogsområdene her oppe er edelløvsskog med en rik flora.

De «urbane omgivelsene» lenger ned er for det meste villastrøk og parker med unntak av Rikshospitalet nord for Ring 3 og Forskningsbygg sør for denne, samt baneområdet på Majorstuen.

Sognsvannsbekken forsvinner i et rør under Ring 3, men dukker opp igjen like ved Gaustad stasjon, og via litt krokveier kan man vandre langs en livlig bekk forbi Norges Byggforskningsinstitutt, nybygget til Psykologisk institutt, det noe eldre Vinderen bo- og service-senter og Psykiatrisk klinikk.

Ved å krysse Rasmus Blinderns vei, møter vi *Vinderenfossen*. Her har Friluftsetaten påtatt seg å vurdere bedre sikring og en lettere gangsti langs den flotte fossen. Ved store nedbørsmengder deler bekken seg i flere løp gjennom det vakre edelløvskogsområdet ned mot Frøen. En mye brukt gangsti går fra Anne Maries vei til Slemdalsveien. Fra bomstasjonen i Sørkedalsveien skifter vassdraget navn til *Frognerelva* som er åpen gjennom dammer, stryk og fossefall i Frognerparken. Nederst i parken forsvinner den i en stor kulvert – og dukker litt uanselig opp i et utløp i Frognerkilen, en sørgelig skjebne elva deler med flere andre Oslo elver.

PLANLEGGING – UTFORDRINGER

Oslo Elveforum ønsker å få laget en enkel tursti langs bekken fra Ankerveien og ned til der bekken krysser under turveien Sognsvannsveien. Ny tursti vil bli et supplement til Sognsvannsveien, som går for langt fra bekkeløpet til å gi en blågrønn naturopplevelse.

Et større inngrep som bekymrer Oslo elveforum, gjelder Vetta-kollen hvor Vann- og avløpsetaten skal bygge et høydebasseng for å sikre godt vanntrykk i byen. Bassenget skal ligge i fjell et stykke sør for Båntjern, og utløpsledninger skal føres i tunnel. Den lange tunnelen på 1,3 kilometer vil bli ført i fjell fra bassenget og ned til *Sognsvannsbekken*. Dette bekymrer oss! Store volumer sprengstein må tas

ut av tunnelen rett ved Sognsvannsveien til en riggplass og fraktes med store lastebiler – 40 til 75 i døgnet – på provisorisk bro over *Sognsvannsbekken* og gjennom Gaustadområdet. Vår bekymring gjelder særlig skader på biotop, bekkeløp og kantsone, fare for forurensing av bekkvannet og livet i bekken ved utslipp av grus, boreslam og giftige tetningsmidler.

Gjenåpning eller synliggjøring av Frognerelva i byutviklingen på Majorstulokket bør være et siktemål i kommunal og privat planlegging her, parallelt med videreføring av «Grønn rute» til Frognerparken.

Når det gjelder dette vassdraget, ligger hovedutfordringene knyttet til *Gaustadbekken*.

Gjenåpning i statlig regi er planlagt av en knapp kilometer av *Gaustadbekken* parallelt med den store utbyggingen for forskning og undervisning i Gaustadbekkdalen. Det første åpne vannløpet vil komme i 2010 langs det nye informatikkbygget. Gjenåpning lenger sør samt nord for Problemveien vil gradvis skje i de påfølgende årene. Vann- og avløpsetaten arbeider med rehabilitering av ledningsnettene og tilløpsbekkene til *Gaustadbekken* i Sogn og Nordberglia. Dette arbeidet skjer for å oppnå bra vannkvalitet. Statsbygg utvikler et miljøprogram for Gaustadbekkdalen i samarbeid med utbyggerne UiO, UMB, Blindern Vel og Oslo Elveforum.

Dalen er for tiden et meget aktivt byutviklingsområde for forskning og undervisning med Statsbygg som operatør på vegne av bl.a. Universitetet og Forskningsrådet. Oslo kommune har pålagt utbyggerne å legge til rette for gjenåpning av det lukkede bekkeløpet i et grønt drag med turvei gjennom dalen fra Blindern stasjon til Sogn kolonihager og Ring 3.

Utbyggerne følger opp, og det blir åpent bekkeløp med smådammer langs det nybygde Informatikkbygg 2, nytt påbygg til Forskningsparken og miljøforskningssenteret CIENS, som ble åpnet i 2007. Blindern Vel sammen med Oslo Elveforum har vært meget aktive pådrivere sammen med utbyggerne for å finne gode løsninger i trange områder, noe bildene viser.

Det er lagt mye vekt på at det skal utformes og praktiseres et godt miljøprogram både i bygge- og driftsperiodene. Programmet må fremme helhetlige løsninger av høy kvalitet i utviklingen av området og utnytte samvirket mellom de aktører og aktiviteter som allerede eksisterer i Gaustadbekkdalen og i randsonen i dag. Stedsutviklingen i området skal skje med en klar miljøprofil, og i avveiningen mellom ulike interesser skal miljøhensyn gis like stor vekt som funksjonelle, tekniske, estetiske og økonomiske hensyn.

Miljømålene gjelder også Gaustadbekkdalen nord for trikkelinjen

Hans Rosenørn Grønners udaterte maleri med tittel «Frognerbekken». Det er ingen bekk, men fossefallet som fortsatt kan oppleves i Frognerparken maleren har foreviget. Foto: Rune Aaskvik/Oslo Museum.

der Plan-og bygningssetaten har mottatt et forslag til reguleringsprogram for opptil 80.000 m² bygningsvolumer for universitetsinstitutter innen «Life Science». Programmet omfatter åpent bekkeløp med rensedammer, turvei og grønn natur. ■

Kilder:
Oslo byleksikon. Kunnskapsforlaget.
Elvelangs – Turguide til elvene i Oslo – Ida Hvoslef m. fl.
Gaarden store Frogner, Kjeld Magnussen.
Historiebok for bydel 36 i Oslo – Røa, Voksen, Huseby, Hovseter, Holmen gjennom tidene.
Frognerparken – fra dyrket mark til byens park, Byminner 1996.